

Eğitimde Büyük Fikirler
İlkokulda Anlamaya
Dayalı Tasarım (UbD)
Uygulamaları

Hakan DÜNDAR
Tuğçe ERDAğI

2. Baskı

Hakan DÜNDAR - Tuğçe ERDAĞI

Eğitimde Büyük Fikirler
İLKOKULDA ANLAMAYA DAYALI TASARIM (UdD) UYGULAMALARI

ISBN 978-625-6764-93-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Aralık 2023, Ankara

2. Baskı: Ekim 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Hakan DÜNDAR

19 Mart 1979 yılında Ankara’ da doğdu. 1999 yılında Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf öğretmenliği bölümünden mezun oldu, aynı yıl Millî Eğitim Bakanlığı Ankara İli Nallıhan İlçesi Sarıyar İlkokulunda Sınıf Öğretmeni olarak göreve başladı. 2000 yılında Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD’nda Arş. Gör. Olarak göreve başladı. 2003 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi ABD’nda yüksek lisansını tamamladı. 2007 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği alanında doktorasını tamamladı. 2003-2007 yılları arasında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinde Arş. Gör. Olarak çalıştı. 2007-2009 yılları arasında Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Dr. Arş. Gör. Olarak görev yapan Prof. Dr. DüNDAR, 2009 yılında Yrd. Doç. Dr. kadrosuna atandı. 2014 yılında Sınıf Öğretmenliği alanında Doçent unvanını aldı. 2014-2017 yılları arasında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yaptı. 2016 yılında Almanya George Eckert Enstitüsünde kısa süreli ders kitapları ve vatandaşlık eğitimi konusunda proje çalışmalarını yürüttü. 2018-2019 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri Kent State Üniversitesinde misafir araştırmacı olarak bulundu. 2015-2017 yılları arasında Türk Devletler Teşkilatına bağlı Türk Üniversiteler Birliği Genel Sekreterliği görevinde bulundu ve bu süreçte ORHUN sürecinin uygulamaya geçirilmesinde görev aldı. Prof. Dr. Hakan DüNDAR, uluslararası ve ulusal pek çok projede yürütücü, danışman ve araştırmacı olarak görev yaptı. Öğretim programı geliştirme çalışmalarında MEB ve TÜBİTAK’ ta görev aldı. Çalışmalarını Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler eğitimi alanında sürdüren Prof. Dr. Hakan DüNDAR lisansüstü düzeyde “Eğitimde Büyük Fikirler” isimli ders kapsamında UbD uygulamalarına dönük çalışmalar yürütmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

ORCID No: 0000-0003-4641-3612

Tuğçe ERDAĞI

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliğinden 2012 yılında mezun olmuştur. 10 yıl boyunca çeşitli özel okullarda sınıf öğretmeni olarak çalışmıştır. Bu süreç boyunca disiplinlerarası bir program olan Primary Years Program (PYP) eğitimleri almış aynı zamanda bu programın uygulayıcılığını yapmıştır. Understanding by Design (Ubd) konusunda eğitim almış, öğretmenlik yaptığı okullarda ve diğer kurumlarda ders planlamalarını bu tasarım modeliyle yapmış, program geliştirme çalışmaları yürütmüştür. Aynı zamanda makaleleri ve ilkokul seviyesinde çalışma kitapları, yardımcı kaynakları bulunmaktadır. 2020-2021 yıllarında Anadolu Üniversitesi, İlkokulda Yenilikçi Eğitim bölümünde lisansüstü eğitimi alırken farklılaştırılmış öğretim uygulamaları üzerine çalışmalar ve aktif uygulamalar yapmıştır. Yazar hâlâ Kırıkkale Üniversitesinde Sınıf Öğretmenliği alanında tezli yüksek lisans yapmakta ve sınıf öğretmenliği alanında çeşitli okullara danışmanlık vermektedir. Aynı zamanda Monte Bia Okullarında İlkokul Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır. Evlidir ve bir çocuğu vardır.

ORCID No: 0000-0001-7944-105X

ÖN SÖZ

Eğitim süreçlerinin daha etkili olması adına pek çok model, strateji ve uygulamalar geliştirilmiştir. Bu çalışmalar, eğitim süreçlerinin etkililiği adına düşünölmüş büyük fikirler olup anlamlı öğrenmeyi sağlama, edindiği bilgileri başka yeni bilgilerle bağlantı kurarak yapılandırma, günlük yaşamında karşılaştığı problemleri etkili bir şekilde çözebilme, sağlıklı iletişim kurabilme, bireyin kendini tanımasına yardımcı olma ve topluma fayda sağlama gibi amaçlar ışığında yapılmıştır. Sayılan bu kazanımların gerçekleşmesine yardım etmek için halihazırda pek çok büyük fikri barındıran uygulamalar denenmeye devam etmektedir. Bu uygulamalardan biri de Anlamaya Dayalı Tasarım “UbD” yaklaşımıdır. Anlamaya Dayalı Tasarım, kalıcı anlamaya yönelik tasarlanan ve öğrenilenlerin yaşantıya transferini kolaylaştırmak amaçlı geliştirilen bir yaklaşımdır. UbD, öğrenmelerin Büyük Fikirler noktasında gerçekleşmesi gerektiğine, kalıcı olanın da öğretimde odaklanılan Büyük Fikirler olması esasına dayanır.

UbD, kalıcı anlamayı hedefleyen, bu konuda öğretmenin çeşitli etkinlik ve içerikleri üretmesini amaçlayan bir süreçtir. UbD, öncelikle hedeflerin belirlendiği ve bu hedeflere uygun olarak sondan başa doğru bir tasarımın yapıldığı bir düşünme şeklidir. UbD sürecinde anlam kurma; bilmekten çok daha kapsamlı bir kavram olmakla birlikte açıklama, empati kurma, kişisel bilince sahip olma, bakış açısı geliştirme, uygulama ve yorumlama becerilerini geliştirmeye yöneliktir.

Hazırlanan bu kitap, tasarımcı öğretmenler için öğrenmeyi etkili kılmak adına gün geçtikçe yaygınlaşan UbD uygulamalarını İlkokul programından örnekleri göstermek adına hazırlanmıştır. Geleceđi tasarlayan, Tasarımcı Öğretmen, Öğretmen Adayları ve Büyük Fikirleri olan herkese yararlı olması en büyük dileğimizdir.

Ankara/ Aralık-2023

Prof. Dr. Hakan DÜNDAR

Tuğçe ERDAĞI

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....v

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE BÜYÜK FİKİRLER VE ANLAMAYA DAYALI TASARIM (UbD)

Giriş.....	1
Eğitim Süreci ve Eğitimde Büyük Fikirler.....	1
Anlamaya Dayalı Tasarım (UbD).....	4
UbD'nin Kuramsal Temeli.....	7
UbD'nin İlkeleri.....	8

2. BÖLÜM

ANLAMAYA DAYALI TASARIMIN (UbD) AŞAMALARI

UbD'nin Aşamaları	11
1. Aşama-İstenilen Sonuçlar	11
2. Aşama- Kanıtlar	11
3. Aşama- Öğrenme Planı	13
UbD Tasarım Standartları.....	13

3. BÖLÜM

UBD'NİN TEMEL KAVRAMLARI

UbD'nin Temel Kavramları	15
Sondan Başa Doğru Tasarım	15
Büyük Fikir	16
Temel Soru	17
Anlama	18
Kazanımlar	20
Transfer.....	22
Performans Görevi.....	22
WHERETO İlkeleri.....	23

4. BÖLÜM

UBD SÜRECİNDE KULLANILAN ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

UbD Sürecinde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri.....	25
Merak Duvarı.....	25
KWL Stratejisi.....	26
Fruyer Modeli.....	26
Çıkış Kartı	27
Sıcak Patates	28
Yapılandırılmış Grid	28
Öğrenci Portfolyoları	29
Öz Değerlendirme Formları	29
Akran Değerlendirme Formları	30
Kavram Haritası	30
4MAT	30
RAFT.....	31
İstasyonlar	33
5E Modeli	33
Ayrılıp Birleşme (Jigsaw I)	33
Ayrılıp Birleşme (Jigsaw II).....	33
Ayrılıp Birleşme (Jigsaw III)	34
Ayrılıp Birleşme (Jigsaw IV)	34
Kelime İlişkilendirme Testi.....	35

5. BÖLÜM

ÖRNEK UB D PLANLARI

Örnek UbD Planları.....	37
-------------------------	----

Kaynakça	83
-----------------------	----

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE BÜYÜK FİKİRLER VE ANLAMAYA DAYALI TASARIM (UbD)

Eğitim Tarihi boyunca sizce en büyük fikir nedir?

GİRİŞ

Öğrenme ve öğretme yolcuğunda hedef “kendini tanıma” ve “değerli olanı öğretme” olduğunda öğrenen, öğrenme süreçlerini anlamaya, öğretene ise öğretim sürecinde anlamlı olanı öğretme noktasına odaklanacaktır. Anlamaya dayalı tasarım/Understanding by Design (UbD) ise öğrenen ve öğretene için anlama ve tasarlama noktasında “kendini tanıma ve değerli olanı öğretme”ye odaklanan bir yaklaşımdır. Bu bölümde eğitim sürecinde büyük fikirlerin önemi ve Anlamaya Dayalı Tasarımın ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

EĞİTİM SÜRECİ VE EĞİTİMDE BÜYÜK FİKİRLER

Eğitimin amacı pek çok şekilde ifade edilebilir, bu amaçlardan biri de her yönüyle bağımlı olarak hayata gelen bireyleri, bağımsız hale getirmek olarak tanımlanabilir. Bu süreçte bireylerin öğrenme yaşantıları sonrasında edindikleri bilgileri transfer ederek yeni bilgilerle anlamlı bağ kurmaları, temel yaşam becerilerini elde etmeleri ve bu becerileri hayat boyu devam ettirebilmeleri hedeflenmektedir. Örgün eğitim süreçleri ve eğitim programları ile açık bir şekilde bu hedeflerin yerine getirilmesi için yapılan çalışmalarda pek çok yaklaşım, model, strateji ve planlar uygulanmaya çalışılmaktadır. Her bir yaklaşım ya da modelin ana gayesi anlamlı öğrenme ve bu öğrenme durumlarını hayat boyu kullanma üzerine odaklanmaktadır. Anlamaya Dayalı Tasarım (UbD) da bu süreçte anlamayı en üst düzeyde gerçekleştirme ve bunu başka ortam, süreç ve yaşama aktarma üzerine odaklanan bir tasarım modelidir.

Anlamaya dayalı tasarım, kalıcı anlamaya odaklanan ve öğrenilenlerin etkili bir şekilde yaşantıya transferini sağlamak amacıyla geliştirilen bir yaklaşımdır (McTighe, 2021; Tomlinson & McTighe, 2006). Anlamaya dayalı tasarım sürecinde iki ana kavramın önemine değinmek bu tasarım modelinde vurgulanmak istenen “Büyük Fikri” anlamaya yardımcı olacaktır; “Anlama” ve “Tasarım”. Bu yaklaşımda “Anlama/Anlamlandırma” önemli bir yer tutar, büyük fikir ise bu süreçte yol gösterici ve anlamı oluşturmada kritik öneme sahiptir. Anlama, transfer etme ile ilgilidir. Bilgi ve becerileri etkili bir şekilde transfer etme, bildiklerini yeni bilgilerle anlamlı bir bağ kurarak bu süreci yaratıcı, esnek, akıcı bir şekilde, farklı durumlarda ve sorunlarda kendi başına kullanma kapasitesini içerir. Yeni bir konu ya da bilgiyi anladığımızda edinilen bu bilgi ve konu ile ilgili açıklamalar yapabilir, bu bilgiyi kullanabilir, başka ortam ve konulara transfer edebiliriz ayrıca geniş bir perspektif içeren bakış açısına sahip olur, empati kurabilir ve çok önemli olan benlik bilgisine sahip oluruz (Wiggins & McTighe, 2005). “Tasarım” süreci ise “Öğretmeye değer olan ne?” sorusunun öğrenme yaşantılarına dayalı olarak ele alındığı, büyük fikir doğrultusunda; sonucu hayal etme, nihayetinde ise oluşmasını istediğimiz anlam ve transferden hareketle süreci düzenlemedir (Yurtseven, 2016; Taiyabi, 2021).

Büyük fikirler ünite ve konuların çekirdeğini oluşturduğu için tasarım, öğretim ve değerlendirmenin odak noktası olan temel kavramları, ilkeleri, teorileri ve tüm süreci içerisine alan kapsayıcı bir kavramdır (Wiggins & McTighe, 2005). Büyük fikirler önemli ve kalıcıdır, büyük fikrin belirlenmesi, öğrencilere yalnızca öğretilen bilgi değil aynı zamanda anlamayı gerçekleştiren temel soruların cevaplarının sorgulandığı ve onları önceki deneyimleriyle ilişkilendirdiği bir ortam sağlamaktadır (Gül vd., 2021). Bu sayede öğrenciler önceki bilgilerinin daha kolay hatırlayacak ve yeni durumlara kolayca transfer edebileceklerdir (Wiggins & McTighe, 2007). Öğrenme süreçlerinin genel olarak yapılandırılmasında da anlama, transfer ve kalıcılık gibi anahtar kavramlar aslında büyük fikirlerin kapsayıcılığını göz önüne sermektedir.

Bireyin yaşantısında ve eğitim sürecinde kalıcı olan, hissedilen ve durumlar arasında bağ kurulabilen süreçler, büyük fikirler ile gerçekleşmektedir. Eğitim sürecinde büyük fikirler aslında ilk insan ile ortaya çıkmış ve sürekli bir gelişim seyri izlemiştir. Tüm eğitim süreci boyunca büyük fikirleri düşündüğümüzde aslında bu olguyu makro ve mikro düzeyde ele almak daha doğru olacaktır. Cevapları bireyden bireye değişiklik göstermekle birlikte ‘Eğitim tarihi boyunca makro düzeyde en büyük fikir nedir?’ şeklindeki bir sorunun tek bir doğru cevabı olmamakla birlikte pek çok cevabı vardır. Bu cevaplar; okullaşma, öğretmen eğitimi, öğretim programları, ders kitapları ve eğitimde dijital dönüşüm uygulamaları vb. şeklinde

cevaplanabilir ve her birinin de doğru olduğu kabul edilebilir. Mikro düzeyde eğitim süreçlerindeki büyük fikirler dediğimizde ise UbD yaklaşımının esası da olan konu ve ünitelerin çekirdeğini oluşturan ve temel kavram, teori ve uygulamaları içine alan ve sorgulamaya dayalı bir şekilde anlamlandırma sürecini etkili kılan yukarıdaki açıklamalar akla gelmelidir. Robert Fulghum'un (2014) "Ne Öğrendiysem Hepsini Anaokulundan Öğrendim" isimli kitabının ilk akla getirdikleri gibi aslında tüm eğitim-öğretim yaşantımız boyunca, anlamlı ve kalıcı olanlar aslında büyük fikirlerdir. Hayat boyunca devam edecek olan büyük fikirler; odamızı toplama, temizliğe ve sağlığa dikkat etme, planlı olma, çalışkan olma, iletişim becerilerini etkili kullanma, problem çözme ve diğer bilişsel ve sosyal becerilerdir aslında. Akademik eğitim hayatını tamamlayıp yetişkin bir birey olarak yoluna devam edenler aslında yukarıda örnek olarak verilmeye çalışılan büyük fikirler ile iş ve sosyal hayatını devam ettirmektedirler. Büyük fikir olarak bir ülkede ya da bölgedeki dağların yükseltisini ya da nehirlerin uzunluğunu bilmekten ziyade yeryüzü şekillerini tanıyarak insanın doğayla ilişkisinin farkında olmasını sağlamak büyük fikir olarak ele alınmalıdır.

Büyük fikirlerin bireysel gelişim noktasında ilerleyeceği nokta "Kendini Bilme" ile ilişkilendirilebilir, anlamlı öğrenme yolculuğunu devam ettiren bireyler nihayetinde kendini de tanımış olacaklar ve yeni öğrenme yaşantılarını, ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda geliştireceklerdir. Eğitim süreçlerinde elde edilen kazanımların ne kadarının büyük fikirler etrafında oluştuğu ve bunların etkili kullanımı, aslında pandemi döneminde de ortaya çıkan bir özellik olarak kendini göstermiş oldu. Pandemi sürecinde kendini tanıyan bireyler belirsizliklerle mücadele konusunda daha kolay dönüşüm sağlayabildiler ve bu bireylerde olan ortak özellikler, farklı alanlarda özel uğraşları olma, inisiyatif alma, problem çözme, karar alma ve esneklik gibi becerilerdi. Edgar Morin (2020) "Yolumuzu Değiştirelim Koronavirüsün Öğrettikleri" isimli kitabında birey, toplum ve karar alıcıların aslında büyük fikirlerden uzaklaşmadan, belirsizliklere karşı hazır olma stratejilerini geliştirme ve sürdürmelerinin önemini ifade etmektedir. Tüm bu açıklamalarla birlikte eğitim süreçlerinin uzak hedeflerinin daha kolay yerine getirilmesi, büyük fikirlerin eğitim süreçlerinde odak noktası olması ile daha kolay sağlanabilir. UbD ile birlikte ise büyük fikirler etrafında tasarlanan öğrenme etkinliklerinin anlamının tüm boyutlarını ortaya çıkarması ve öğrencilere bilgiyi gerçek yaşama transfer etme imkânı sunması hedeflenmiştir.